

3. Крикавський С. Маркетинг енергозабезпечення: монографія / С. Крикавський, Н. Косар, Л. Мороз. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2001. – 196 с.
4. Франчу І.А. Державна політика розвитку енергетики в Україні: стан, тенденції, перспективи: монографія / І.А. Франчук. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. – 356 с.
5. Тасімова О.Ю. Завдання енергопостачальних підприємств в умовах євроінтеграційних процесів в Україні / О.Ю. Тасімова // Вісник соціально-економічних досліджень. – Одеса, 2007. – Вип. 27. – С. 334-340.
6. Романишин В. Проблеми та перспективи енергопостачальних компаній на сучасному етапі / В. Романшин // Енергетика и электрификация. – 2004. – № 4. – С. 11-15.
7. Губрієнко О.М. Організаційно-правові засади державного управління в галузі електроенергетики в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О.М. Губрієнко. – Ірпінь, 2006. – 20 с.
8. Об электроэнергетике: Закон Украины от 16.10.1997 г. № 575 // Ведомости Верховной Рады Украины. – 1998. – № 1.
9. ГОСТ 13109-97. Электрическая энергия. Совместимость технических средств электромагнитная. Нормы качества электрической энергии в системах электроснабжения общего назначения. — Минск: ИПК Изд-во стандартов. – 1998. – 30 с.

Рецензент докт. екон. наук, профессор Н.О. Кондратенко

365

*Попкова Т.О., старший викладач,
Донецький інститут міського господарства*

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Житлово-комунальне господарство (ЖКГ) – це важлива соціальна галузь, що забезпечує відповідних споживачів необхідними житлово-комунальними послугами. Результати діяльності підприємств галузі значною мірою зумовлюють соціально-економічні показники розвитку суспільства. Статистика свідчить про те, що вітчизняне ЖКГ знаходиться у досить складному стані. Діяльність більшості підприємств галузі збиткова, виробничі та фінансові фонди використовуються неефективно [1].

Вивчення проблем функціонування та розвитку ЖКГ, аналіз діяльності галузі та розробка напрямів покращення її роботи знайшли відображення у працях багатьох провідних вчених нашої держави. Роботи таких авторів як Б.М. Данилишин, Т.М. Качала, Г.О. Крамаренко, О.М. Тищенко та інших видатних теоретиків і практиків сфери стали значним внеском у визначенні основних підходів до вирішення проблем житлово-комунального господарства України.

Метою даної статті є вивчення сучасного стану та причин неефективного функціонування житлово-комунального господарства країни та виявлення основних напрямів подальшого розвитку галузі.

Згідно з результатами дослідження основними проблемами житлово-комунального господарства України є: збитковість та значне енергоспоживання підприємств; незадовільний технічний стан основних фондів, застарілість технологій і як наслідок значні витрати; низька якість житлово-комунальних послуг; значний рівень монополізації та недостатній розвиток конкуренції; неефективна система управління.

Показники господарювання житлово-комунальної сфери є невтішними. Діяльність багатьох підприємств ЖКГ – збиткова, зростають і суми збитків.

За даними міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України сформовано табл. 1, в якій надано фінансові результати від звичайної діяльності житлово-комунальних підприємств до оподаткування [2].

Отже з початку 2011 р. підприємства галузі отримали збитки в обсязі 2559,1 млн. грн., що на 586,9 млн. грн. (18,7%) менше порівняно з відповідним періодом попереднього року. Найбільші збитки понесли підприємства комунальної теплоенергетики та водопровідно-каналізаційного господарства. Що стосується інформації за регіонами країни, то найбільш збитковими в 2011 р. виявилися житлово-комунальні підприємства Дніпропетровської, Луганської, Харківської областей. Необхідно відзначити, що Донецька область в 2010 р. була «лідером» за величиною збитку, а вже через рік зайняла дев'яте місце у списку (збиток знизився в 8,7 рази).

Таблиця 1

Фінансовий результат діяльності підприємств ЖКГ, млн. грн.

Галузь	Показник	Значення показника		Приріст/зниження	
		2011 рік	2010 рік	млн. грн.	%, рази
Водопровідно-каналізаційне господарство	прибуток	17,1	55,2	-38,1	-69,0
	збиток	991,3	520,4	470,9	90,5
Комунальна теплоенергетика	прибуток	583,1	41,9	541,2	13,9 рази
	збиток	1028,3	2136,0	-1107,7	-51,9
Житлове господарство	прибуток	64,5	61,3	3,2	5,2
	збиток	231,8	278,7	-46,9	-16,8
Міський електричний транспорт	прибуток	7,0	0,7	6,3	10,0 рази
	збиток	205,1	121,3	83,8	69,1
Інші	прибуток	31,6	16,5	15,1	91,5
	збиток	102,5	89,6	12,9	14,4

Причинами незадовільного фінансового становища підприємств є, перш за все, не вирішені проблеми ціноутворення у сфері житлово-комунальних послуг. Це призводить до того, що в окремих регіонах України тарифи досі не відшкодовують витрати у повній мірі, причому не тільки тарифи встановлені для населення, але й для комерційних споживачів. Так, згідно з даними міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України про тарифи на послуги теплопостачання, водопостачання і водовідведення тарифи для населення за всіма обласними центрами країни, за винятком м. Черкаси і м. Запоріжжя, встановлені на рівні, що нижчий за фактичну собівартість даного виду послуг.

Що стосується тарифів для комерційних споживачів, то економічно необґрунтованими з точки зору відшкодування фактичної собівартості можна признати тарифи встановлені в таких обласних центрах:

послуги теплопостачання – м. Донецьк (рівень відшкодування собівартості 45,1%), м. Чернівці (88,7%), м. Луганськ (89,8%), м. Львів (92,7%), м. Житомир (94,8%);

послуги водопостачання – м. Львів (рівень відшкодування собівартості в тарифі 89,0%), м. Житомир (93,8%);

послуги водовідведення – м. Житомир (рівень відшкодування собівартості в тарифі 93,3%), м. Львів (94,7%).

Наступною причиною збитковості підприємств галузі ЖКГ є недосконалість механізму оплати за спожиті послуги, внаслідок чого на комунальних підприємствах існує значна дебіторська заборгованість.

Станом на 1 січня 2012 р. загальна сума дебіторської заборгованості підприємств галузі склала 13543,3 млн. грн., в тому числі: водопровідно-каналізаційне господарство – 3488,3 млн. грн. (25,8%); комунальна теплоенергетика – 6924,4 млн. грн. (51,1%); житлове господарство – 2745,6 млн. грн. (20,3%); міський електричний транспорт – 90,3 млн. грн. (0,7%); інші підгалузі – 294,8 млн. грн. (2,1%).

В цілому зростання величини дебіторської заборгованості в 2011 р. в порівнянні з попереднім періодом склало 1706,8 млн. грн. (14,4%). Разом з тим у Дніпропетровській, Херсонській та Тернопільській областях спостерігається зниження заборгованості від 0,3 до 7,6 відсотків.

За видами споживачів дебіторська заборгованість підприємств ЖКГ розподілилася наступним чином:

заборгованість населення з оплати житлово-комунальних послуг склала 9278,0 млн. грн.;

пільги та субсидії склали 442,3 млн. грн.;

заборгованість бюджетних установ, що фінансуються з місцевих бюджетів – 708,8 млн. грн.;

заборгованість бюджетних установ, що фінансуються з державних бюджетів – 201,3 млн. грн.;

інші споживачі – 2912,9 млн. грн.

У зв'язку із недоотриманням комунальними підприємствами коштів за надані послуги виникає дефіцит грошових коштів і, як наслідок, кредиторська заборгованість. Станом на 1 січня 2012 р. загальна сума кредиторської заборгованості підприємств ЖКГ по Україні склала 19855,9 млн. грн., в тому числі за: електроенергію – 14,4%, природний газ – 45,6%; інші енергоносії – 22,7%.

Взагалі кредиторська заборгованість по ЖКГ зростає на 22,3%. Однак, при цьому спостерігається зниження даного показника в Чернігівській області – на 5,2%, в Рівненській області – на 17,7% та Запорізькій області – на 18,6%.

Наступною по значущості проблемою в житлово-комунальному господарстві України є незадовільний технічний стан основних фондів підприємств даної сфери.

Що стосується підприємств водопровідно-каналізаційного господарства, то технічний стан водопровідних мереж у більшості регіонів України протягом 2005-2009 років прогресуючи погіршувався. Згідно даних [3] у 2009 році найскладніша ситуація спостерігалась в Луганській області, де 65% мереж потребували заміни; Кіровоградській і Львівській областях – по 48,5%; АР Крим – 48,3%; Дніпропетровській – 46,1% та Запорізькій областях – 41,1%. Тільки в Рівненській області кількість водопровідних мереж, що потребували заміни, була нижчою за 10,0%. В інших регіонах цей показник знаходився в діапазоні 10-40%.

Аварійність на розподільних системах водопостачання за період з 2005 по 2009 роки у більшості областей не знизилась. Найбільша кількість аварій спостерігалась у Львівській області, м. Севастополі, Херсонській, Закарпатській, Донецькій та Луганській областях. Найбільш аварійними регіонами з точки зору технічного стану розподільних систем водовідведення є Закарпатська, Запорізька та Миколаївська області.

Що стосується якості послуг підприємств житлово-комунальної сфери, то згідно даних опитування на тему: «Проблеми житлово-комунального господарства України», що було проведено Центром соціальних досліджень «Соціополіс», спостерігається високий рівень незадоволення респондентів якістю послуг підприємств ЖКГ. Опитування проводилося серед населення 50 міст України і м. Києва.

Серед найбільш хвилюючих респондентів проблем комунального сектору були названі наступні: якість водопровідної води (40,9%); прибирання придомових територій і під'їздів (23,4%); вивезення сміття (21,5%); проблеми з опаленням і гарячою водою (18,5%); водопостачання (10,0%); перебої з електроенергією (9,8%).

Поняття якість є універсальною філософською категорією, яку першим проаналізував давньогрецький філософ і вчений Аристотель [4, с. 13].

А. Фейгенбаум відзначав, що якість виробу або послуги можна визначити як сукупність їх технічних, технологічних і експлуатаційних характеристик, за допомогою яких виріб або послуга будуть відповідати потребам споживача при їх експлуатації.

Вітчизняні вчені [1, с. 104] визначають якість як сукупність властивостей продукції, які зумовлюють її здатність задовольняти певні потреби відповідно до її призначення.

У вітчизняній економічній літературі сфера послуг розглядається як сукупність видів діяльності, що виробляють і реалізують послуги. У житлово-комунальному господарстві питання якості є актуальним, оскільки діяльність підприємств цієї сфери безпосередньо впливає на якість життя населення.

Оскільки послуги мають нематеріальну форму і залежать від суб'єктивних відчуттів споживача, якість послуг характеризується своєю непостійністю. Часто вона залежить від якості праці виробника, компетенції, комунікабельності, доброзичливості, ввічливості персоналу, місця й часу надання.

Тому для оцінки якості комунально-побутових послуг використовують такі групи показників:

- економічні (цінова доступність для споживачів і спонукання до ресурсозбереження);
- організаційні (умови надання послуг);
- класифікаційні (приналежність послуг до визначеного виду);
- нормативні (відповідність послуг нормам, стандартам і правилам);
- конструктивні (види техніко-конструкторських рішень – для ремонтних послуг);
- ергономічні (відповідність послуг властивостям людського організму та психіці);
- соціальні (відповідність потребам і рівню добробуту людей, місцевим традиціям тощо);
- естетичні (здатність послуги сприяти позитивним емоціям у процесі їх отримання) [5, с. 166].

Відповідно до напрямів діяльності підприємств ЖКГ можна виділити низку показників та критеріїв оцінки якості послуг (табл. 2).

Отже якість житлово-комунальних послуг в сучасних умовах господарювання – одна з найважливіших складових ефективності діяльності підприємств галузі, тому їй необхідно приділяти значну увагу. Опікуватися питанням якості повинні всі – від директора підприємства до безпосереднього виконавця будь-якої операції.

Показники якості послуг підприємств ЖКГ [1;5]

Показники оцінки якості	Критерії оцінки
Водопостачання	
1. Безперебійна і надійна робота комплексу споруд	Перерви у водопостачанні, год.
2. Відповідність складу і властивостей води нормативам	Тривалість відхилення, діб
Водовідведення	
1. Забрудненість стічних вод	Рівень перевищення гранично припустимої концентрації скидів
2. Безперебійне цілодобове водовідведення протягом року	Перерви у водовідведенні, діб. Кількість аварій на 1 км мережі, од. Максимальна тривалість ліквідації аварії, год.
Теплопостачання	
1. Безперебійне або за затвердженням режимом теплопостачання протягом встановленого договором часу	Перерви у подачі гарячої води та теплопостачанні або порушення режиму постачання, год.
2. Дотримання параметрів теплопостачання (витрати, температура і тиск)	Відхилення складу і властивостей від установлених або погоджених нормативів, діб
Електропостачання	
1. Безперебійне та надійне постачання електроенергії	Перерви в подачі електроенергії, год.
Газопостачання	
1. Безперебійне і надійне постачання мережевим газом	Кількість аварій, одиниць
2. Безперебійне і надійне постачання скрапленим газом	Перерви у доставці балонів, діб
Міський електротранспорт	
1. Регулярність руху пасажирського рухомого складу	Коефіцієнт регулярності руху ($K_{рег}$), %
2. Використання парку рухомого складу в «пікові» години	Коефіцієнт використання парку рухомого складу в «пікові» години ($K_{пик}$), %. Узагальнюючий показник $K_{уз} = K_{рег} + K_{пик}$, %
Санітарна очистка	
1. Дотримання графіка вивозу сміття	Відхилення від графіка вивозу сміття, діб
Прибирання вулиць	
1. Дотримання графіка прибирання вулиць	Відхилення від графіка прибирання вулиць, разів Несвоєчасність виконання робіт при зміні погодних умов (ожеледиця, снігопад) Кількість прибирань (встановлюється періодичною перевіркою)
Житлове господарство	
1. Стале функціонування житлового комплексу відповідно до вимог нормативів, норм, стандартів, порядків і правил згідно із законодавством.	Порушення вимог нормативів, норм, стандартів, порядків і правил при наданні послуг з утримання будинків і прибудинкових територій Наявність обґрунтованих скарг населення

Особливо напружений стан з якістю питної води в населених пунктах Донецької, Запорізької, Луганської, Одеської та Херсонської областей, яка за окремими фізико-хімічними показниками не відповідає вимогам чинного стандарту. Проте, як свідчать дані Національної доповіді про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні в 2009 році, незважаючи на наявність апробованих технологій та обладнання для очищення води, на місцях не приділяється належна увага їх впровадженню.

Ще однією причиною низької якості житлово-комунальних послуг та незадовільного фінансового стану підприємств галузі є відсутність конкуренції між ними. Ці підприємства, користуючись своїм монопольним положенням, не застосовують ефективних методів виробництва, що дозволили б вдосконалити їх роботу. Споживачі ж, не маючи вибору, змушені користуватися їх послугами.

Доцільним є реформування існуючої системи управління підприємствами ЖКГ. Метою реформування є створення ринкових засад у відносинах між окремими виробниками, а також між споживачами житлово-комунальних послуг і тими, хто їх надає [6]. Необхідно реалізувати наступні

заходи, що сприятимуть покращенню фінансового стану та ефективності роботи в цілому підприємств житлово-комунального господарства країни: створення стимулів для ресурсозбереження як у виробників, так і у споживачів послуг; підвищення якості житлово-комунальних послуг через систему їх стандартизації; послідовне економічно і соціально обґрунтоване створення ринкових відносин між учасниками житлово-комунальної сфери; демонополізація видів діяльності, що не відносяться до сфери природних локальних монополій; удосконалення системи договірних взаємин між постачальником і споживачем послуг; створення відповідної нормативно-правової та методичної бази для забезпечення конкуренції між виконавцями за право надавати житлово-комунальні послуги.

Література

1. Реформування житлово-комунального господарства: теорія, практика, перспективи: монографія / О.М. Тищенко, М.О. Кизим, Т.П. Юр'єва, І.В. Покуца. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2008. – 368 с.
2. Фінансово-економічні показники діяльності підприємств галузі ЖКГ станом на 01.01. 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до файлу: <http://minregion.gov.ua>.
3. Національна доповідь про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні у 2009 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу до файлу: <http://minregion.gov.ua>.
4. Шаповал М.І. Менеджмент якості: підручник / М.І. Шаповал. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2007. – 471 с.
5. Славуа О.І. Економіка і організація діяльності підприємств міського господарства: навч. посібник / О.І. Славуа. – Харків: ХНАМГ, 2009. – 284 с.
6. Терпиця О.О. Сучасний стан та проблеми розвитку житлово-комунального господарства / О.О. Терпиця // Вісник Донецького університету економіки та права. – 2010. – №1. – С. 186-189.

Рецензент докт.екон. наук, професор Р.М. Лена

330.322

*Мочалина О.С., асистент,
ТНУ імени В.І. Вернадського*

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В АГРАРНОМ СЕКТОРЕ И ИСТОЧНИКОВ ИХ ОБЕСПЕЧЕНИЯ

В условиях стремительного развития рыночных отношений в Украине основополагающим условием эффективного развития производства в аграрном секторе является осуществление инвестиционных процессов. В связи с этим все большую остроту принимает и проблема обеспечения их функционирования. Это связано с тем, что рост прибыли аграрного сектора, посредством усовершенствования технологий, внедрения и освоения более современной техники, появления новых и модернизации действующих производственных мощностей, увеличения уровня технологической вооруженности человеческого труда, а также повышение благосостояния национальной экономики в целом, невозможно без эффективного осуществления инвестиционных процессов. Изучением теоретических и методических аспектов организации, осуществления и управления инвестиционными процессами занимаются такие ученые, как О.Н. Синиговец [1], М.А. Плахтий [2], О.И. Пушкар [3], М.В. Грудз [4] и другие ученые. Проблемам развития и совершенствования инвестиционных процессов в аграрной сфере посвящают свои труды Е.Н. Гусак [5], А.С. Линда [6], В.В. Лаврук [7]. В отечественной и зарубежной литературе инвестиционный процесс рассматривается с различных позиций: с точки зрения управления, с позиций системного подхода, на микро и макроуровнях. Данные работы представляют значительный интерес для изучения, однако, в них не уделяется внимания необходимости ресурсного обеспечения функционирования инвестиционных процессов.

Целью статьи является изучение теоретических аспектов осуществления и совершенствования инвестиционных процессов в аграрном секторе с учетом особенностей производства в данной сфере во взаимосвязи с источниками обеспечения данных процессов.

О.Н. Синиговец отмечает, что в зарубежной литературе инвестиционный процесс рассматривается как способ принятия управленческого решения и применяется по отношению к реальным и финансовым инвестициям, тогда как в соответствии с отечественными разработками управление инвестиционным процессом можно охарактеризовать как законодательно-правовые и демократические отношения между его участниками для удовлетворения их интересов за счет использования системы органично связанных социально-экономических, организационных, мотивационных, финансовых и других форм хозяйствования [1, с.8]. М.А. Плахтий и О.И. Пушкар рассматривают инвестиционный процесс как систему, в которой присутствует субъект (инвестор),